

บทที่ 6

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการศึกษาถึงบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ โดยกำหนดขอบเขตของการศึกษาเฉพาะประชาชน กรรมการป่าไม้ และสมาชิกตลอดจนเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งประกอบไปด้วยทั้งหมด 12 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านศรีบัวบาน บ้านจำขี้มด บ้านจำบอน บ้านขัวแคร่ บ้านม้าใต้ บ้านม้าเหนือ บ้านทุ่งยาว บ้านหนองหล่ม บ้านดอนแก้ว บ้านป่าป๋วย บ้านป่าบง และบ้านทุ่งยาวเหนือ ทำการศึกษาโดยใช้แบบสอบถามประชาชนทั้ง 12 ตำบล จำนวน 342 ราย และสัมภาษณ์กรรมการป่าไม้ รวมทั้งสมาชิกและเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จำนวน 30 ราย รวมทั้งสิ้น 372 ราย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล กรรมการป่าไม้ และประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ทั้งในด้านการใช้ประโยชน์ และการดูแลรักษา ซึ่งปรากฏว่าได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม จากจำนวนทั้งหมด 342 ราย ประกอบไปด้วยเพศชายจำนวน 141 ราย คิดเป็นร้อยละ 41.2 เพศหญิงจำนวน 201 ราย คิดเป็นร้อยละ 58.8

1.2 อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม จากจำนวนทั้งหมด 342 ราย พบว่าผู้มีอายุต่ำกว่า 39 ปี มีจำนวน 113 ราย คิดเป็นร้อยละ 33.0 มีอายุระหว่าง 39 - 49 ปี จำนวน 115 ราย คิดเป็นร้อยละ 33.6 และมีอายุ 50 ปี ขึ้นไป มีจำนวน 114 ราย คิดเป็นร้อยละ 33.4

1.3 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม จากจำนวนทั้งหมด 342 ราย พบว่าไม่ได้รับการศึกษา จำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.5 ระดับประถมศึกษา จำนวน 255 ราย คิดเป็นร้อยละ 74.6 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 37 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.8 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช. จำนวน 33 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.6 ระดับอนุปริญญา หรือ ปวส. จำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.9 และระดับปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน 9 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.6

1.4 อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม จากจำนวนทั้งหมด 342 ราย ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม จำนวน 127 ราย คิดเป็นร้อยละ 37.1 อาชีพค้าขาย จำนวน 53 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.5 อาชีพรับจ้าง จำนวน 113 ราย คิดเป็นร้อยละ 33.3 ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.3 อาชีพรับราชการ จำนวน 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.5 อื่น ๆ ได้แก่ มีอาชีพไม่แน่นอน หรือไม่ได้ทำงาน จำนวน 29 ราย คิดเป็นร้อยละ 8.5

1.5 รายได้ของผู้ตอบแบบสอบถาม จากจำนวนทั้งหมด 342 ราย พบว่ามีรายได้ต่ำกว่า 5,001 บาทต่อเดือนจำนวน 256 ราย คิดเป็นร้อยละ 81.5 รายได้ระหว่าง 5,001-10,000 บาท จำนวน 46 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.6 รายได้ 1,0001 บาทขึ้นไป จำนวน 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.8

1.6 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จากจำนวนทั้งหมด 342 ราย พบว่ามีสถานภาพเป็นลูกบ้านหรือสมาชิกของหมู่บ้าน จำนวน 293 ราย คิดเป็นร้อยละ 85.7 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.3 ประธานหรือกรรมการกลุ่มเกษตรกร จำนวน 6 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.8 เป็นประธานกลุ่มสตรี จำนวน 20 ราย คิดเป็นร้อยละ 5.8 และอื่น ๆ ได้แก่ กรรมการน้ำประปาหมู่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน กรรมการป่าไม้หมู่บ้าน จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.4

1.7 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถาม จากจำนวนทั้งหมด 342 ราย อาศัยอยู่ในชุมชนน้อยกว่า 31 ปีจำนวน 111 ราย คิดเป็นร้อยละ 32.5 อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นเวลา 31 - 45 ปี จำนวน 117 ราย คิดเป็นร้อยละ 34.2 และอาศัยอยู่ในชุมชนเป็นเวลา 46 ปีขึ้นไปมีจำนวน 114 ราย คิดเป็นร้อยละ 33.3

2. การใช้ประโยชน์จากป่าและการกระทำผิดกฎระเบียบป่าชุมชน

2.1 การใช้ประโยชน์จากป่า ประกอบด้วยการหาพืชผัก และล่าสัตว์จากป่ามาบริโภคหรือขาย การตัดไม้ในป่ามาสร้างที่อยู่อาศัย คอกหมู เล้าไก่ ทำเป็นเชื้อเพลิง เผาถ่าน รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากป่าในด้านอื่น ๆ ผลปรากฏว่า ระดับการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ในชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับน้อย (7-15 คะแนน) จำนวน 183 ราย คิดเป็นร้อยละ 53.5 อยู่ในระดับปานกลาง (16-25 คะแนน) จำนวน 125 ราย คิดเป็นร้อยละ 36.5 และอยู่ในระดับมาก (26-35 คะแนน) จำนวน 34 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.9

2.2 การกระทำผิดกฎระเบียบการใช้ป่าของชุมชน ประกอบด้วยการรับทราบการกระทำผิดกฎระเบียบการใช้ป่าของชุมชน และการเคยทำผิดกฎระเบียบการใช้ป่าของชุมชน ผลปรากฏว่า ผู้ตอบแบบสอบถามไม่เคยรับทราบการกระทำผิดกฎระเบียบการใช้ป่าของผู้อื่น และไม่เคยทำผิดกฎระเบียบการใช้ป่า จำนวน 175 ราย คิดเป็นร้อยละ 51.2 เคยรับทราบหรือเคยทำผิด

อย่างใดอย่างหนึ่ง จำนวน 152 ราย คิดเป็นร้อยละ 44.4 เคยรับทราบและเคยทำผิดกฎระเบียบการใช้ป่าของชุมชน จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.4

3. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิทธิชุมชน

ผลปรากฏว่า ระดับความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และสิทธิชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับน้อย (1-7 คะแนน) จำนวน 52 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.2 อยู่ในระดับปานกลาง (8-14 คะแนน) จำนวน 149 ราย คิดเป็นร้อยละ 43.6 และอยู่ในระดับมาก (15-20 คะแนน) จำนวน 141 ราย คิดเป็นร้อยละ 41.2

4. ความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้และความผูกพันของสมาชิกในชุมชน

4.1 ความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ ผลปรากฏว่า ระดับความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับน้อย (5-11 คะแนน) ไม่มี อยู่ในระดับปานกลาง (12-18 คะแนน) จำนวน 79 ราย คิดเป็นร้อยละ 23.1 และอยู่ในระดับมาก (19-25 คะแนน) จำนวน 263 ราย คิดเป็นร้อยละ 76.9

4.2 ความผูกพันกับชุมชนที่อยู่อาศัย ผลปรากฏว่า ระดับความผูกพันกับชุมชนที่อยู่อาศัยของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับน้อย (5-11 คะแนน) ไม่มี อยู่ในระดับปานกลาง (12-18 คะแนน) จำนวน 111 ราย คิดเป็นร้อยละ 32.5 และอยู่ในระดับมาก (19-25 คะแนน) จำนวน 231 ราย คิดเป็นร้อยละ 67.5

5. การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้

ประกอบไปด้วย การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในขั้นตอนการรับรู้ปัญหา การวางแผน การดำเนินการ และการประเมินผล ผลปรากฏว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในทุกขั้นตอนของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับน้อย (20-46 คะแนน) จำนวน 234 ราย คิดเป็นร้อยละ 68.4 อยู่ในระดับปานกลาง (47-73 คะแนน) จำนวน 86 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.1 และอยู่ในระดับมาก (74-100 คะแนน) จำนวน 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.4

6. ความพึงพอใจต่อการจัดการป่าไม้และสภาพป่าของชุมชน

ประกอบด้วยความพึงพอใจในการจัดการป่าขององค์การบริหารส่วนตำบลกรรมกรป่าไม้ การมีส่วนร่วมของประชาชน และสภาพป่าไม้ของชุมชน ผลปรากฏว่าระดับความพึงพอใจต่อการจัดการป่าไม้และสภาพป่าไม้ของชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถาม อยู่ในระดับ

น้อย (20-46 คะแนน) จำนวน 43 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.6 อยู่ในระดับปานกลาง (47-73 คะแนน) จำนวน 143 ราย คิดเป็นร้อยละ 41.8 และอยู่ในระดับมาก (74-100 คะแนน) จำนวน 156 ราย คิดเป็นร้อยละ 45.6

7. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับการใช้ประโยชน์จากป่า

7.1 อาชีพกับการใช้ประโยชน์จากป่า

ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับการใช้ประโยชน์จากป่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้ที่ตอบว่าอื่นๆ ได้แก่ ผู้มีอาชีพไม่แน่นอน หรือผู้ว่างงาน นั้น มีการใช้ประโยชน์จากป่ามากที่สุด ส่วนผู้ที่มีอาชีพ ธุรกิจส่วนตัว และรับราชการ จะพบว่ามีความโน้มเอียงการใช้ประโยชน์จากป่าต่ำกว่ากลุ่มอาชีพอื่น

7.2 รายได้กับการใช้ประโยชน์จากป่า

ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับการใช้ประโยชน์จากป่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้ที่มีรายได้ตั้งแต่ 10,001 บาทต่อเดือนขึ้นไป มีการใช้ประโยชน์จากป่ามากที่สุด ส่วนผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,001 บาทต่อเดือนกลับพบว่ามีการใช้ประโยชน์จากป่าต่ำที่สุด

7.3 การมีส่วนร่วมในการจัดการป่ากับการใช้ประโยชน์จากป่า

ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่า กับการใช้ประโยชน์จากป่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม่ในระดับสูง มีการใช้ประโยชน์จากป่ามากที่สุด ส่วนผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม่ในระดับต่ำ พบว่ามีการใช้ประโยชน์จากป่าต่ำที่สุด

8. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับการทำผิดกฎระเบียบป่า

8.1 เพศกับการทำผิดกฎระเบียบการใช้ป่าของชุมชน

ความแตกต่างทางเพศมีความสัมพันธ์กับ การกระทำผิดกฎระเบียบการใช้ป่าของชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยจะเห็นว่าเพศชายเคยรับทราบถึงการทำผิดและเคยทำผิดกฎระเบียบการใช้ป่ามากกว่าเพศหญิง

8.2 อายุกับการกระทำผิดกฎระเบียบการใช้ป่าของชุมชน

ความแตกต่างด้านอายุ มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดกฎระเบียบการใช้ป่า

ของชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยจะเห็นว่าผู้มีอายุ 50 ปีขึ้นไป เคยทราบถึงการทำผิดกฎระเบียบการใช้ป่าและเป็นผู้ที่เคยทำผิดกฎระเบียบการใช้ป่ามากที่สุด ส่วนผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 39 ปี นั้น เคยทราบถึงการทำผิดกฎระเบียบการใช้ป่าและเป็นผู้ที่เคยทำผิดกฎระเบียบการใช้ป่าน้อยที่สุด

9. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับความรู้ความเข้าใจเรื่องทรัพยากรป่าไม้และสิทธิชุมชน

9.1 เพศกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และสิทธิชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ และสิทธิชุมชนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเพศชายมีแนวโน้มการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และสิทธิชุมชนมากกว่าเพศหญิง

9.2 อายุกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และสิทธิชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ และสิทธิชุมชนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้มีอายุระหว่าง 39 – 49 ปี จะเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และสิทธิชุมชนมากที่สุด ส่วนผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไปนั้น มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และสิทธิชุมชนน้อยที่สุด

9.3 ระดับการศึกษากับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และสิทธิชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่าง ระดับการศึกษา กับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และสิทธิชุมชน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หมายความว่า ความแตกต่างของระดับการศึกษามีผลต่อความรู้ความเข้าใจ โดยผู้ที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น จะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และสิทธิชุมชนน้อยที่สุด ส่วนผู้ที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญาขึ้นไปจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และสิทธิชุมชนสูงที่สุด

9.4 อาชีพกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และสิทธิชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพ กับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ และสิทธิชุมชน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยจะเห็นได้ว่าผู้ที่มีอาชีพ ธุรกิจส่วนตัว และรับราชการนั้น มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และสิทธิชุมชนมากที่สุด ส่วนผู้ที่มีอาชีพเกษตรกร ค้าขาย รับจ้าง และอื่น ๆ จะพบว่ามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และสิทธิชุมชนค่อนข้างต่ำ

9.5 สถานภาพในชุมชน กับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ทรัพยากรป่าไม้ และสิทธิชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพในชุมชน กับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และสิทธิชุมชน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้ที่มีสถานภาพในชุมชนต่างกันจะมีระดับความรู้ความเข้าใจที่แตกต่างกัน จะเห็นได้ว่าผู้ที่มีตำแหน่งในชุมชนหรือเป็นผู้นำของชุมชนจะมีความรู้ความเข้าใจสูงกว่าผู้ที่มีสถานภาพเป็นสมาชิกของชุมชนหรือลูกบ้าน

9.6 การมีส่วนร่วมในการจัดการป่า กับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และสิทธิชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่าง ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่า กับความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และสิทธิชุมชนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการดูแลป่าไม้ในระดับปานกลาง จะมีความรู้ความเข้าใจมากที่สุด รองลงมาคือผู้ที่มีส่วนร่วมในระดับสูง ส่วนผู้ที่มีส่วนร่วมน้อยที่สุดพบว่ามีความรู้ความเข้าใจในเรื่องทรัพยากรป่าไม้และสิทธิชุมชนน้อยที่สุด

10. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ของชุมชน

10.1 เพศกับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้

ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าความแตกต่างทางเพศมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าทุกขั้นตอน โดยเพศชายมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ในทุกขั้นตอนมากกว่าเพศหญิง

10.2 อายุกับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้

ความสัมพันธ์ระหว่างอายุ กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้มีอายุระหว่าง 39 – 49 ปี จะเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้มากที่สุด ส่วนผู้ที่มีอายุน้อยกว่า 39 ปี เป็นกลุ่มที่มีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้รองลงมา ส่วนผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไปมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้น้อยที่สุด

10.3 สถานภาพในชุมชนกับค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้

ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพในชุมชน กับค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้ที่มีตำแหน่งในชุมชนหรือเป็นผู้นำของชุมชนจะมีการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ในทุกขั้นตอนสูงกว่าสมาชิก หรือลูกบ้าน

10.4 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้

ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนระหว่าง 31 – 45 ปี จะเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ในทุกขั้นตอนมากที่สุด ส่วนผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 46 ปีขึ้นไป เป็นกลุ่มที่มีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ในทุกขั้นตอนรองลงจากผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนต่ำกว่า 31 ปี เป็นผู้ที่มีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการดูแลป่าไม้ในทุกขั้นตอนน้อยที่สุด

10.5 ระดับความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และสิทธิชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้

ระดับความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และสิทธิชุมชน กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ของชุมชน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และสิทธิชุมชนในระดับต่ำ จะมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ของชุมชนน้อยที่สุด ส่วนผู้ที่มีระดับความรู้ความเข้าใจสูงพบว่ามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้มากที่สุด

10.6 ระดับความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้

ความสัมพันธ์ระหว่าง ระดับความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยจะเห็นได้ว่าผู้ที่มีความตระหนักในระดับปานกลาง จะมีการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ในทุกขั้นตอนน้อยกว่าผู้ที่มีความตระหนักในระดับสูง

11. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับความพึงพอใจในการจัดการป่าไม้และสภาพป่าไม้ของชุมชน

11.1 อายุกับความพึงพอใจต่อการจัดการป่าไม้และสภาพป่า

ความสัมพันธ์ระหว่างอายุ กับความพึงพอใจต่อการจัดการป่าไม้และสภาพป่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้ที่มีอายุระหว่าง 39 – 49 ปี จะเป็นผู้ที่ความพึงพอใจมากที่สุด ส่วนผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไปนั้น เป็นผู้ที่มีความพึงพอใจรองลงมา และผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 39 ปี เป็นผู้ที่มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

11.2 ระดับความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ กับความพึงพอใจต่อการจัดการป่าไม้และสภาพป่า

ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรป่า กับความพึงพอใจต่อการจัดการป่าไม้และสภาพป่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยจะเห็นได้ว่าผู้ที่มีความตระหนักในระดับปานกลางจะมีความพึงพอใจ ต่อการจัดการป่าและสภาพป่าน้อยกว่าผู้ที่มีความตระหนักในระดับสูง

11.3 ระดับความผูกพันกับชุมชนที่อยู่อาศัยป่า กับความพึงพอใจต่อการจัดการป่าไม้และสภาพป่าของชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความผูกพันกับชุมชนที่อยู่อาศัย กับความพึงพอใจต่อการจัดการป่าไม้และสภาพป่าไม้ของชุมชน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยจะเห็นได้ว่าผู้ที่มีความผูกพันในระดับปานกลาง จะมีความพึงพอใจต่อการจัดการป่าและสภาพป่าน้อยกว่าผู้ที่มีความผูกพันในระดับสูง

11.4 การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าทุกชั้นตอนกับความพึงพอใจต่อการจัดการป่าไม้และสภาพป่า

ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดการป่า กับความพึงพอใจต่อการจัดการป่าไม้และสภาพป่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้มีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ในระดับสูง จะเป็นผู้ที่ความพึงพอใจในการจัดการป่ารวมทั้งสภาพป่าสูงกว่าผู้ที่มีส่วนร่วมน้อย

12. ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ประโยชน์จากป่า กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ของชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ประโยชน์จากป่า กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ของชุมชน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ของชุมชนจะแปรผันตามการใช้ประโยชน์จาก หมายความว่า ยิ่งมีการใช้ประโยชน์จากป่ามากเท่าใด จะมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้มากขึ้นตามไปด้วย

6.2 การอภิปรายผล

ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน มีการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน ทั้งในด้านการใช้ประโยชน์ และด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ มาเป็นเวลานานกว่า 80 ปี เนื่องจากได้รับบทเรียนจากความแห้งแล้งในอดีต อันสืบเนื่องมาจากการตัดไม้ทำลายป่า และเผาถ่าน ชาวบ้านจึงได้

เริ่มตระหนักและมีการจัดตั้งองค์กรของชุมชน และกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์จากป่า รวมทั้งบทลงโทษผู้ที่ละเมิดกฎระเบียบ อันถือเป็นการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน ภายหลัง ปี พ.ศ. 2540 ได้มีการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลศรีบัวบานขึ้น เป็นหน่วยการปกครอง แทนสภาตำบลเดิม ภายใต้นโยบายการกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่น เพื่อให้ท้องถิ่น สามารถบริหารงาน แก้ไขปัญหา และพัฒนาท้องถิ่นด้วยตัวเอง ตามอำนาจหน้าที่ และมีอิสระในการตัดสินใจในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งอำนาจหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งที่ได้บัญญัติไว้ ก็คือ การคุ้มครองดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในชุมชน ดังนั้น จะเห็นได้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งแม้จะเกิดขึ้นมาภายหลัง หากแต่มีบทบาทหน้าที่โดยตรงตามกฎหมายในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการอภิปรายผล มีดังนี้

6.2.1. บทบาทในการจัดการป่าไม้ขององค์การบริหารส่วนตำบล

จากแนวคิดการปกครองท้องถิ่น ด้านการกระจายอำนาจในการปกครองท้องถิ่น ในรูปแบบขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งต้องการให้ท้องถิ่น สามารถบริหารงาน แก้ไขปัญหา และพัฒนาท้องถิ่นด้วยตัวเอง ตามอำนาจหน้าที่ และมีอิสระในการตัดสินใจในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในท้องถิ่น ตามขอบเขตที่กฎหมายกำหนด สอดคล้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2540 มาตรา 290 “เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม องค์การปกครองท้องถิ่น ย่อมมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายบัญญัติ กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่
2. การเข้าไปมีส่วนร่วม ในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่อยู่นอกเขตพื้นที่ เฉพาะกรณีที่มีผลกระทบต่อดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน การมีส่วนร่วมในการพิจารณา เพื่อริเริ่มกิจกรรมนอกเขตพื้นที่ ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่

จากบทบัญญัติที่กล่าวมานี้ ทำให้ องค์การบริหารส่วนตำบล ต้องเป็นองค์กรหลักองค์กรหนึ่ง ในชุมชน ที่มีบทบาทในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลศรีบัวบาน เพิ่งจะได้รับการก่อตั้งมาเมื่อไม่นานมานี้ และในระยะเริ่มแรกก็พบว่า เกิดปัญหาความแปลกแยกของชาวบ้านกับองค์การบริหารส่วนตำบล บ้าง อันเนื่องมาจาก องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรที่ค่อนข้างใหม่ สำหรับประชาชน คล้ายเป็นสถานที่ราชการซึ่งเกิดขึ้นมาใหม่ ในชุมชน และจากบทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการเก็บภาษี ซึ่งแต่เดิม หลายคนอาจไม่เคยเสียภาษีเลย กลับต้องมาเสียภาษีให้กับองค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้ชาวบ้านส่วน

หนึ่งเกิดความไม่พอใจ เนื่องจากขาดความเข้าใจในระบบการทำงาน และอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งหน้าที่ของตนเอง ในฐานะที่เป็นประชาชน มีหน้าที่ในการเสียภาษี

อย่างไรก็ตาม ความสะดวกรวดเร็ว ในการอนุมัติโครงการต่าง ๆ อันถือเป็นข้อดีของการกระจายอำนาจ ทำให้เกิดความเจริญขึ้นภายในตำบล ที่เห็นได้ชัดก็คือโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค สาธารณูปการ ต่าง ๆ ซึ่งการปกครองในรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล ก่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว ในการตอบสนองปัญหาและความต้องการของชาวบ้านได้ดีกว่า การปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ แบบเดิม ซึ่งไม่สามารถตอบสนองปัญหาและความต้องการของชุมชนได้อย่าง รวดเร็ว และทั่วถึง ประกอบกับภายในองค์การบริหารส่วนตำบล ก็ยังประกอบไปด้วย บุคลากรจำนวนหนึ่ง นั่นก็คือ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนในระดับหมู่บ้าน รวมทั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านเดิมที่เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลโดยตำแหน่ง คือ ตัวเชื่อมที่สำคัญ ระหว่างชาวบ้านองค์การบริหารส่วนตำบล จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับองค์การบริหารส่วนตำบลมีความใกล้ชิดมากขึ้น ซึ่งส่งผลต่อความร่วมมือกันในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน จากผลการวิจัย จะเห็นว่า การเกิดขึ้นขององค์การบริหารส่วนตำบล มีผลต่อการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนทางด้านบวก ในหลาย ๆ ด้านด้วยกัน ที่สำคัญก็คือ องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นจุดเริ่มต้นในร่วมมือจัดการป่าไม้ในระดับตำบล ซึ่งที่ผ่านมาพบว่า ภายในชุมชน มีการร่วมมือในการจัดการป่าในระดับหมู่บ้าน เท่านั้น โดยบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการป่าไม้จะเป็นบทบาท ในด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ และพบว่าประชาชนในชุมชน มีความพึงพอใจต่อบทบาทในการจัดการป่าไม้ขององค์การบริหารส่วนตำบล อยู่ในระดับค่อนข้างสูง

จากที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า เป็นตัวอย่างหนึ่ง ที่ชี้ให้เห็นถึงผลสำเร็จของเป้าหมายการกระจายอำนาจในรูปแบบขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งไม่ว่าจะสำเร็จได้ หากปราศจากความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่าง ชาวบ้านกับองค์การบริหารส่วนตำบล

6.2.2. บทบาทในการจัดการป่าไม้ขององค์กรประชาชน

เกือบ 80 ปี ในยุคเศรษฐกิจเพื่อการพาณิชย์กำลังเฟื่องฟู โดยเฉพาะ ยุคการทำไม้ การขายทรัพยากรป่าไม้ที่ดำรงอยู่ร่วมกับชาวบ้านมาเป็นเวลานาน เช่น ป่าไม้ อันเป็นทรัพยากรที่ชาวบ้าน ไม่ต้องลงทุน เพียงแต่ลงแรง มีการตัดไม้ทำลายป่า และเผาถ่าน กันอย่างต่อเนื่อง เป็นผลทำให้พื้นที่บริเวณแห่งนี้ ได้รับผลกระทบจากความแห้งแล้ง และปัญหาภัยธรรมชาติ จากบทเรียนที่ประชาชนได้รับ ทำให้เริ่มตระหนัก ถึงคุณค่า และการดำรงอยู่ของทรัพยากรป่าไม้ เริ่มมองถึงความหมาย และคุณค่าของป่า ในแง่ที่ช่วยสร้างสมดุลให้กับระบบนิเวศ แทนที่จะมองถึงแต่ประโยชน์ของป่าในรูปของสินค้าแต่อย่างเดียว เป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน มีการ

แบ่งสรรการใช้ประโยชน์ จากป่าไม้ ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ มีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าไม้ในแต่ละหมู่บ้าน ในรูปแบบขององค์กรประชาชน และมีกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์จากป่ารวมทั้งบทลงโทษผู้ที่ละเมิดกฎระเบียบ ในลักษณะของสัญญาประชาคม อันถือเป็นการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน ขององค์กรประชาชน

รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2540 ได้บัญญัติรับรองสิทธิ ของประชาชนในท้องถิ่นให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วม ในการพัฒนาท้องถิ่น โดยการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 46 ว่า “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” มาตรา 56 วรรคแรกบัญญัติไว้ว่า “สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐ และชุมชนในการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่อง ในสิ่งแวดล้อม ที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

แสดงว่า องค์กรชุมชน ควรจะเป็นผู้มีบทบาทหลักในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน ทั้งนี้ แก้วสรร อติโพธิ์ (อ้างในสมคิด เลิศไพฑูรย์, 2542 : 34-35) มีความเห็นต่ออำนาจ และความชอบธรรมขององค์กรประชาชนว่า แม้องค์กรประชาชนจะเป็นผู้มีบทบาทหลัก แต่ควรรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของชุมชน มิฉะนั้นองค์กรปกครองท้องถิ่นนั้น ก็ไม่อาจกล่าวอ้างใช้สิทธิของชุมชนได้

การจัดการทรัพยากรป่าไม้ขององค์กรประชาชนนี้ ตั้งอยู่บนแนวคิดพื้นฐานของสิทธิชุมชน (Community's Right) ซึ่งหมายถึง สิทธิร่วม เหนือทรัพย์สินของชุมชน สมาชิกชุมชนซึ่งทำหน้าที่ดูแลรักษาป่าเท่านั้น จึงจะมีสิทธิใช้และได้ประโยชน์จากป่า (เสน่ห์ จามริก และคณะ, 2536 : 165) โดยมีการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในรูปแบบของป่าชุมชน ซึ่งจาก เงื่อนไข และความสำนึกของป่าชุมชน (เสน่ห์ จามริก และคณะ, 2536 : เล่ม 1 174-186) ได้แก่

1. มีความเป็นชุมชนสูง ดูจากความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างคนในชุมชน
2. มีทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ในสภาพที่ยังใช้ได้ หรือพอจะฟื้นฟูให้กลับสู่สภาพที่สมบูรณ์ได้
3. มีจิตสำนึกในการรักษาป่า ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ คือ

- 3.1 เกิดจากประเพณี ความเชื่อ และการผลิตซ้ำของอุดมการณ์สืบทอดต่อกันมา
- 3.2 เกิดจากความจำเป็น ในการป้องกันและรักษาสุขภาพระบบนิเวศของชุมชน
- 3.3 เกิดจากการต่อต้านการรุกรานจากภายนอก การแย่งชิงทรัพยากรกับชุมชนใกล้เคียง
- 3.4 เกิดจากปัญหาภัยแล้ง
4. การมีผลประโยชน์ร่วมกัน
5. การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง
6. มีการจัดตั้งองค์กรประชาชน
7. มีจารีตของการจัดการทรัพยากร โดยถือว่าทรัพยากรเป็นสิทธิและทรัพย์สินร่วม ของชุมชน
8. มีระบบการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม

จากผลการวิจัย ตำบลศรีบัวบาน มีปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขของความสำเร็จในการจัดการป่าไม้ ทั้ง 8 ประการ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็น การมีความเป็นชุมชนสูง ซึ่งวัดจากความผูกพันของสมาชิกกับชุมชนที่อยู่อาศัย และความสัมพันธ์ของคนในชุมชน มีทรัพยากรป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีจิตสำนึกในการจัดการป่า อันเนื่องมาจากบทเรียนจากปัญหาภัยแล้งในอดีต เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภายในชุมชน ยังได้มีการจัดตั้งองค์กรประชาชน ในรูปแบบของ คณะกรรมการป่าไม้หมู่บ้าน โดยพบว่า คณะกรรมการป่าไม้ของแต่ละหมู่บ้านมีบทบาทในการจัดการป่าในระดับสูง ทั้งในด้านการใช้ประโยชน์จากป่า และด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ ซึ่งอาจเป็นเพราะกรรมการป่าไม้ต่างก็คือสมาชิกของชุมชน ซึ่งได้ทำการคัดเลือกมาจากชุมชนนั่นเอง ทำให้สามารถทำงานร่วมกับประชาชนได้ดี นำไปสู่บทสรุปที่ว่า การกระจายอำนาจให้กับชุมชน โดยให้ประชาชน มีโอกาสเลือกตัวแทนของตน เข้ามาจัดการภารกิจต่าง ๆ ดังเช่น การจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน จะส่งผลต่อความสำเร็จ เนื่องจาก ตัวแทนเหล่านั้น ต่างก็เป็นสมาชิกของชุมชน ซึ่งจะทำให้เกิดความร่วมมือ และสามารถจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน ได้เป็นอย่างดี

6.2.3. การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ของประชาชน

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อ การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพทางสังคมในชุมชน ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ และสิทธิชุมชน ความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ และ การใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ซึ่งเมื่อเทียบกับผลการวิจัยของ อนงค์ พัฒนจักร (2535) ซึ่งได้ศึกษา

เรื่อง การมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยม่วง จังหวัดขอนแก่น พบว่า มีทั้งปัจจัยที่เหมือนและแตกต่างกัน โดยปัจจัยที่เหมือนกัน ได้แก่ ระดับความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ และความตระหนักถึงปัญหาทรัพยากรป่าไม้ ความคาดหวังในผลประโยชน์เชิงรูปธรรมจากชุมชน ส่วนที่แตกต่างกันคือ ผลการวิจัย ของ อนงค์ พัฒนจักร พบว่า มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม คือ ปัจจัยทาง รายได้ การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชนในอดีต การเป็นสมาชิกกลุ่ม ความคาดหวังในเชิงนามธรรมจากชุมชน วิธีการรับข่าวสารเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้

ส่วน ประเด็นเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในขั้นตอนต่าง ๆ อันได้แก่ การรับรู้ปัญหา การวางแผน การดำเนินการ และการประเมินผล นั้น พบว่า ในภาพรวม ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่าในระดับค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะ การวางแผน และการประเมินผล ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะ ให้มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เข้ามาร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ให้มากขึ้น สอดคล้องกับการวิจัยของ ศิริศักดิ์ มีเมล์ (2537) ศึกษาเรื่อง บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชน ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ : ศึกษากรณีการดำเนินงานของมูลนิธิธรรมนาค อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ มีข้อเสนอแนะ โดย ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และควรมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ในการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

จากผลการวิจัย แม้จะพบว่า ประชาชนในตำบล ศรีบัวบาน มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ในระดับค่อนข้างต่ำ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ประชาชนจะขาดความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ เนื่องจากผลการวิจัย พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ ในระดับสูง สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ ชูเกียรติ ลีสุวรรณ (อ้างใน สมศักดิ์ กองอินทร์ , 2540 : 23) ที่ว่าประชาชนมีความพร้อมในการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาสามารถระบุสาเหตุของปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ และประชาชนเริ่มห่วงใยในทรัพยากรธรรมชาติที่กำลังลดลง และเสื่อมสภาพอย่างรวดเร็ว โดยต้องการเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นให้มากกว่าปัจจุบัน รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลีศึก ฤทธิเนติกุล (2540) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชาวเขาเผ่าม้งคอยปุย-ช่างเคียนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในเขตอุทยานแห่งชาติ ดอยสุเทพ-ปุย จังหวัดเชียงใหม่ ได้กล่าวว่า ในด้านความตระหนักถึงคุณค่าประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่มีความตระหนักในระดับสูง และต้องการให้มีโครงการอนุรักษ์ธรรมชาติโดยการเพาะกล้าไม้จากท้องถิ่น และต้องการให้องค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น จึงควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ในขั้นตอนต่าง ๆ มากขึ้น เพื่อให้เกิดเป็นสิทธิของชุมชนอย่างแท้จริง ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน

6.3 การพิสูจน์สมมติฐาน

การศึกษาเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผู้ศึกษาได้ตั้งสมมติฐานไว้ดังนี้

1. องค์กรประชาชน มีบทบาทในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในระดับสูง
2. ระดับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่า
3. การเกิดขึ้นขององค์การบริหารส่วนตำบล มีผลกระทบต่อการจัดการป่าไม้ในชุมชน

สมมติฐานข้อที่ 1 องค์กรประชาชน มีบทบาทในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในระดับสูง

ผลปรากฏว่า

เมื่อพิจารณาถึงบทบาทหน้าที่ขององค์กรประชาชน ซึ่งในที่นี้ก็คือ คณะกรรมการป่าไม้ จะเห็นได้ว่า บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการป่าไม้ที่สำคัญ ๆ ได้แก่

- การร่างหรือแก้ไขกฎระเบียบ ของการใช้ประโยชน์จากป่า และบทลงโทษผู้ที่กระทำ ผิดกฎระเบียบเกี่ยวกับป่า

- เป็นผู้รับแจ้งการกระทำผิดกฎระเบียบป่าชุมชน
- เป็นผู้ดำเนินการลงโทษผู้กระทำผิดกฎระเบียบป่าของชุมชน
- เป็นผู้นำในการเรียกประชุมชาวบ้านเพื่อชี้แจงเกี่ยวกับเรื่องป่าไม้
- สอดส่องดูแลและออกตรวจตราสภาพป่าไม้ของชุมชน
- ฝึกอบรมเกี่ยวกับเรื่องป่าและนำความรู้เหล่านั้นมาถ่ายทอดให้กับชาวบ้าน
- ทำแนวกันไฟและหากมีไฟไหม้ป่า คณะกรรมการป่าไม้ต้องออกไปช่วยดับไฟป่า
- ให้ความร่วมมือกับชุมชนในการจัดการป่าไม้ในทุกด้าน

จะเห็นได้ว่า ที่กล่าวมานี้ คณะกรรมการป่าไม้มีบทบาทหน้าที่ที่หลากหลาย และครอบคลุมแทบจะทุกด้านของการจัดการเกี่ยวกับป่า ซึ่งแบ่งการจัดการป่าออกเป็น 2 ด้านใหญ่ ๆ คือ การจัดการด้านการใช้ประโยชน์จากป่า และการอนุรักษ์ป่าไม้

1. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์จากป่า

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการใช้ประโยชน์เกี่ยวกับป่านั้น พบว่าไม่มีองค์กรใดเข้ามามีบทบาทจัดการในเรื่องดังกล่าวนี้ นอกเหนือไปจากกรรมการป่าไม้ โดยกรรมการป่าไม้เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง ยกตัวอย่างเช่น หน้าที่ในการร่าง หรือแก้ไขกฎระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่า เป็นต้นว่า ห้ามราษฎรต่างถิ่น ต่างหมู่บ้าน มาตัดไม้เขตหวงห้ามโดยเด็ดขาด และเมื่อราษฎรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านมีความจำเป็นที่จะใช้ไม้เพื่อปลูกสร้างที่อยู่อาศัย ให้ขออนุญาตจากคณะกรรมการป่าไม้ในเขตละแวกบ้าน ของตนก่อนและแจ้งให้กรรมการทราบด้วยว่าต้องการใช้ เท่าใด เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว ห้ามตัดไม้เกินจำนวนที่ขอต่อคณะกรรมการ ห้ามตัดไม้ทิ้งโดยไม่จำเป็น ห้ามตัดไม้เพื่อการเผาถ่านโดยเด็ด บุคคลใดก็ตาม เมื่อจะย้ายบ้านไปอยู่ถิ่นอื่น จะขอไม้ไปใช้ต่างถิ่น จะกระทำไม่ได้ บุคคลใดที่ขอและปลูกบ้านแล้วไม่เกิน 3 ปี จะขอไปปลูกใหม่อีก ไม่ได้ ส่วนกรณีเอาไม้มาซ่อมบ้าน ให้อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการป่าไม้ (อ้างอิงจากกฎระเบียบในการใช้ป่าของหมู่บ้านต่าง ๆ ในตำบลศรีบัวบาน) จะเห็นว่าคณะกรรมการป่าไม้ มีบทบาทสำคัญยิ่งในการเป็นผู้ร่างกฎระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่า ซึ่งชาวบ้านทุกคนจะต้องปฏิบัติตาม รวมทั้งเมื่อจะขออนุญาตตัดไม้ในป่าก็ต้องแจ้งต่อกรรมการป่าไม้ก่อน และถ้าหากพบว่ามีกรกระทำผิดกรรมการป่าก็จะเป็นผู้บังคับให้เป็นไปตามบทลงโทษที่ได้ร่างเอาไว้ โดยกฎระเบียบที่ดั่งไว้นั้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นการจัดการป่าไม้ในด้านการใช้ประโยชน์จากป่าและการลงโทษ องค์กรที่มีบทบาทสูง และมีความเด่นชัดในการจัดการคือ องค์กรประชาชน ซึ่งในที่นี้คือคณะกรรมการป่าไม้

จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการป่าไม้ทั้ง 24 ราย พบว่า ได้มีบทบาทในการร่วมร่าง และแก้ไขกฎระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่า รวมทั้งบทลงโทษผู้ที่กระทำผิดกฎระเบียบการใช้ป่า จำนวน 24 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งในจำนวนนี้ มี 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 62.5 ที่ได้มีการแสดงความคิดเห็น และเสนอกฎระเบียบการใช้ประโยชน์และเสนอกฎการลงโทษผู้กระทำผิดในการใช้ป่า ในด้านการได้รับแจ้งว่ามีการทำผิดเกี่ยวกับการใช้ป่า พบว่า กรรมการป่าไม้ ส่วนใหญ่เคยได้รับแจ้ง โดยมีจำนวน 18 ราย คิดเป็นร้อยละ 70.5 และเมื่อได้รับแจ้งแล้วกรรมการป่าไม้ที่สามารถจับตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ โดยการปรับเงิน มีจำนวน 7 ราย คิดเป็นร้อยละ 29.2

2. การอนุรักษ์ป่าไม้

ในด้านการอนุรักษ์ป่าไม้นั้น แม้องค์กรประชาชน ซึ่งในที่นี้ก็คือ คณะกรรมการป่าไม้ จะไม่ได้มีบทบาทในด้านนี้สูงโดดเด่น เหมือนกับด้านการใช้ประโยชน์จากป่า แต่ก็พบว่า กรรมการป่าไม้มีบทบาทในการจัดการด้านการอนุรักษ์ป่าไม้สูงเช่นกัน ซึ่งพิจารณาจาก บทบาท

หน้าที่ของคณะกรรมการป่าไม้ข้างต้นที่ว่า กรรมการป่าไม้มิบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้นำในการเรียกประชุมชาวบ้านเพื่อชี้แจงเกี่ยวกับเรื่องป่าไม้ การสอดส่องดูแลและออกตรวจตราสภาพป่าไม้ของชุมชน และฝึกอบรมเกี่ยวกับเรื่องป่า และนำความรู้เหล่านั้นมาถ่ายทอดให้กับชาวบ้าน รวมทั้งทำแนวกันไฟป่าและหากมีไฟไหม้ป่าคณะกรรมการป่าไม้ต้องออกไปช่วยดับไฟป่า นอกจากนี้ กรรมการป่าไม้อย่างมีหน้าที่ให้ความร่วมมือกับชุมชนในการจัดการป่าไม้ในทุกด้าน ซึ่งจะเห็นว่า กรรมการป่าไม้มิบทบาทหน้าที่ เสมือนเป็นผู้นำในเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้ และมีบทบาทในการอนุรักษ์ป่าไม้โดยตรง รวมทั้งเป็นผู้ชักชวนสมาชิกคนอื่นๆ ในชุมชนให้มาร่วมดูแลรักษาป่าไม้

จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการป่าไม้ทั้ง 24 ราย พบว่า กรรมการป่าไม้ที่เคยชี้แจงในเรื่องเกี่ยวกับป่าไม้ ให้กับชาวบ้าน มีจำนวน 18 ราย คิดเป็นร้อยละ 70.5 กรรมการป่าไม้ทุกคนได้คอยสอดส่องดูแล เผาระวังไม่ให้ใครตัดไม้ทำลายป่า คิดเป็นร้อยละ 100 ในจำนวนนี้มี 11 ราย หรือร้อยละ 40.6 ที่เคยออกตรวจสภาพป่าร่วมกับคณะกรรมการคนอื่น ๆ ภายในหมู่บ้านเดียวกัน นอกจากนี้ กรรมการป่าไม้ที่เคยเป็นตัวแทนไปฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการป่าไม้มีจำนวน 16 ราย คิดเป็นร้อยละ 66.6 ในจำนวนนี้มีกรรมการป่าไม้ 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 20.8 ที่ได้นำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมมาถ่ายทอดให้กับชาวบ้าน ส่วนในด้านการทำแนวกันไฟ มีกรรมการป่าไม้ที่ได้ร่วมทำแนวกันไฟ จำนวน 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 91.7 รวมทั้งด้านการดับไฟป่า พบว่า กรรมการป่าไม้ที่เคยร่วมดับไฟป่า มีจำนวน 18 ราย คิดเป็นร้อยละ 70.5

จากที่กล่าวมาข้างต้น และจากจำนวน และร้อยละ ของคณะกรรมการป่าไม้ที่ได้ทำหน้าที่ตามบทบาทในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า องค์การประชามิบทบาทในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในระดับสูง โดยมีบทบาทสูงในการจัดการป่าทั้งทางด้านการจัดการเรื่องการใช้ประโยชน์จากป่า และการอนุรักษ์ป่าไม้

สมมติฐานข้อที่ 2 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่า

ผลปรากฏว่า

ปัจจัยด้านการใช้ประโยชน์จากป่ามีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยการใช้ประโยชน์จากป่าได้แก่ การเก็บพืชผักหรือล่าสัตว์จากป่ามาบริโภค หรือขาย การเผาถ่านหรือใช้ไม้จากป่าเป็นเชื้อเพลิง การตัดไม้ในป่ามาสร้างบ้าน ชั่งฉาง คอกหมู เล้าไก่ รวมทั้งใช้ประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ได้แก่ การหาพืชสมุนไพรจากป่า เช่น ห่อสะพายควาย ไม้ฝาง โด่ไม่รู้ล้ม ฟ้าทลายโจร รางจัด มะขามป้อม และดอกจ้อล่อ(คำใต้) เป็นต้น ส่วนการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ของชุมชน ได้แก่การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการรับรู้

ปัญหา การวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล ดังนั้นจึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือการใช้ประโยชน์จากป่ามีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าของชุมชน โดยยังมีการใช้ประโยชน์จากป่ามากเท่าใดก็จะยิ่งมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม่มากขึ้น

สมมติฐานข้อที่ 3 การเกิดขึ้นขององค์การบริหารส่วนตำบล มีผลต่อการจัดการป่าไม้ในชุมชน

ผลปรากฏว่า

หากพิจารณาถึงหน้าที่ที่สำคัญตามกฎหมายประการหนึ่งขององค์การบริหารส่วนตำบล คือการคุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งในตำบลศรีบัวบาน พบว่าทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มากมายก็คือ ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งก่อนที่องค์การบริหารส่วนตำบล จะเกิดขึ้น ก็ได้มีการจัดการทรัพยากรป่าไม้มากกว่า 80 ปีแล้ว โดยเริ่มต้นที่บริเวณป่าน้ำจ้ำของหมู่บ้านทุ่งยาว และมีการจัดตั้งองค์กรชุมชนขึ้นมา ซึ่งแต่ก่อน คือองค์กรเหมืองฝาย และมีการสร้างข้อตกลงในการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ป่าในบริเวณต้นน้ำลำธาร ต่อมา มีการพัฒนามาเรื่อย ๆ อย่างไรก็ตามประวัติศาสตร์การจัดการป่าของชุมชนแห่งนี้ก็พบกับอุสรรคต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นชาวบ้านจากชุมชนอื่นที่เข้ามาลักลอบตัดไม้ทำลายป่า และความไม่เข้าใจกันระหว่างชาวบ้านกับข้าราชการ จนกระทั่งมีการจัดตั้งองค์กรชุมชนขึ้น คือคณะกรรมการป่าไม้ของแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งมีหน้าที่ในการดูแลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ป่าของชุมชน ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2540 มีการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลศรีบัวบานขึ้น ซึ่งมีหน้าที่ตามกฎหมายในการคุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในที่นี้ก็คือทรัพยากรป่าไม้นั่นเอง ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบล จึงเสมือนเป็นองค์กรที่สำคัญอีกองค์กรหนึ่งที่มีหน้าที่ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน เช่นเดียวกับกรรมการป่าไม้ และประชาชน ผู้วิจัยจึงคิดว่าการเกิดขึ้นขององค์การบริหารส่วนตำบลจึงน่าจะมีผลต่อการจัดการป่าไม้ของชุมชน

จากการวิจัยได้พบว่าการเกิดขึ้นขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้น มีผลต่อการจัดการป่าไม้ของชุมชน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. เกิดความหลากหลายทางด้านวิธีการอนุรักษ์ป่ามากขึ้น เห็นได้จากหน้าที่ในการจัดการป่าไม้ขององค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีได้แก่

- 1.1 จัดให้ตัวแทนของประชาชนไปร่วมประชุม หรืออบรมเกี่ยวกับป่าชุมชน
- 1.2 ปลุกจิตสำนึกในการหวงแหนรักษาป่าให้กับเด็กและเยาวชน โดยเริ่มที่ โรงเรียนโดยการประสานงานกับครูของโรงเรียนในการนำนักเรียนทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับป่า
- 1.3 สนับสนุนทางด้านงบประมาณ ในการจัดการป่าไม้ เช่น โครงการแนวกันไฟ การทำป่าย การปลูกพืชสมุนไพร เป็นต้น

1.4 พัฒนาบริเวณป่าชุมชนให้เป็นพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ ป่าน้ำจืดบ้านทุ่งยาว อ่างเก็บน้ำแม่ธิแม่สาร และคอยครกผี เป็นต้น

2. เกิดความเข้าใจระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้าน ซึ่งแต่เดิมในอดีต มักเกิดความไม่เข้าใจระหว่างกัน เมื่อมีองค์การบริหารส่วนตำบลเกิดขึ้น ซึ่งมีหน้าที่ที่สำคัญในการเชื่อมประสานงานระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่นการส่งเสริมการป่าไม้ไปอบรม ประชุม หรือไปเป็นวิทยากร ร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือการขอล่าไม้ ซึ่งเป็นพืชที่มีประโยชน์ใช้สอยได้หลายด้านมาให้ชาวบ้านร่วมกับปลูก ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ และชาวบ้านมากขึ้น

3. มีการขยายพื้นที่ในการอนุรักษ์ป่าออกไป ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลก็เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่มียุทธศาสตร์ในการขยายพื้นที่ในการอนุรักษ์ป่าออกไป โดยการประกาศให้แต่ละหมู่บ้านมีการขยายพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ และการใช้สอย ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้านและนโยบายขององค์กรชุมชน เป็นผลทำให้มีพื้นที่ป่าไม้ที่ได้รับการอนุรักษ์เพิ่มขึ้นจากเดิม

4. เป็นตัวเชื่อมประสานความร่วมมือ และเป็นจุดเริ่มต้นในการจัดการป่าไม้ในเครือข่าย ระดับตำบล เนื่องจากป่าไม้มีอาณาเขตเชื่อมต่อกันในแต่ละหมู่บ้าน หรือแม้แต่ในแต่ละตำบลหรืออำเภอ ดังนั้น การอนุรักษ์ป่าจะต้องกระทำอย่างทั่วถึงเพราะจะส่งผลกระทบต่อกันทางด้านนิเวศวิทยา ซึ่งแต่เดิมในตำบลศรีบัวบาน บางหมู่บ้านก็มีการอนุรักษ์ป่ากันอย่างเข้มแข็ง แต่บางหมู่บ้านก็ยังมิได้มีการจัดการดูแลป่ากันอย่างทั่วถึง ซึ่งอาจเนื่องมาจากพื้นที่ป่าที่กว้างขวางเกินกว่ากำลังชาวบ้านจะดูแลได้ทั่วถึง ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลจึงได้มีการประสานงานกับกรรมการป่าไม้ของหมู่บ้านต่างๆ ให้ได้ร่วมมือกับในการจัดการและดูแลรักษาป่าไม้กัน ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการป่าไม้ของชุมชนในเครือข่ายระดับตำบล

จากการเกิดขึ้นขององค์การบริหารส่วนตำบล และบทบาทในการจัดการป่าไม้ขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้น มีผลต่อการจัดการป่าไม้ในชุมชนดังที่ได้กล่าวมาโดยเป็นผลในเชิงบวก ซึ่งจากผลการวิเคราะห์แบบสอบถาม พบว่าประชาชนมีความพึงพอใจต่อบทบาทในการจัดการป่าไม้ขององค์การบริหารส่วนตำบล ดังนี้

1. ในด้านการให้ความสนใจขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการจัดการป่าไม้โดยตลอด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.240 แสดงว่าประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลสนใจเรื่องการจัดการป่าไม้ในระดับค่อนข้างสูง

2. ในด้านการสนับสนุนและช่วยเหลือในเรื่องการอนุรักษ์ป่า ขององค์การบริหารส่วนตำบลมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.345 แสดงว่าประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลให้การสนับสนุนช่วยเหลือในเรื่องการอนุรักษ์ป่าในระดับค่อนข้างสูง

3. ในด้านการให้ความสะดวก เกี่ยวกับการติดต่อกับราชการ ขององค์การบริหารส่วนตำบล มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.450 แสดงว่าประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลช่วยให้ความสะดวกในการติดต่อกับทางราชการในระดับค่อนข้างสูง

4. ในด้านการทำงานร่วมกับประชาชน ในการดูแลป่า ขององค์การบริหารส่วนตำบล ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.588 แสดงว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับค่อนข้างสูง ต่อองค์การบริหารส่วนตำบลในเข้าร่วมทำงานกับประชาชนในการดูแลป่าไม้

5. ในด้านความสำเร็จ ในการอนุรักษ์ป่าขององค์การบริหารส่วนตำบล ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.985 แสดงว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าความสำเร็จในการอนุรักษ์ป่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนในความสำเร็จในระดับปานกลาง

จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อบทบาทในการจัดการป่าไม้ขององค์การบริหารส่วนตำบลโดยรวม ในระดับค่อนข้างสูง โดยเห็นว่า องค์การบริหารส่วนตำบลให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อกับทางราชการ เช่น กรมป่าไม้ การให้เงินสนับสนุนช่วยเหลือโครงการอนุรักษ์ป่า รวมทั้งการจัดส่งสมาชิกในชุมชนเข้าอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการจัดการป่าไม้ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับค่อนข้างสูง

อย่างไรก็ตาม การจัดการป่าไม้ขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้น เน้นไปทางด้านบทบาทในการอนุรักษ์ป่าชุมชน แต่ไม่ได้มีบทบาทในการจัดการด้านการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

6.4 ข้อเสนอแนะ

6.4.1 ข้อเสนอแนะในการจัดการทรัพยากรป่าไม้

จากการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการจัดการป่าไม้ของชุมชน ซึ่งได้ประมวลมาจากการวิเคราะห์จากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์กรรมการป่าไม้ และสมาชิกรวมทั้งเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. กฎระเบียบในการอนุรักษ์ป่าของทุกหมู่บ้าน ควรมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้เกิดความชัดเจนในเรื่องข้อตกลง และข้อห้ามในการใช้ประโยชน์จากป่า และทำการเผยแพร่ให้สมาชิกในตำบล รวมทั้งชุมชนใกล้เคียง เพื่อป้องกันมิให้ผู้อ้างว่าไม่ทราบถึงกฎระเบียบต่าง ๆ และเข้ามาลักลอบตัดไม้ในป่า หรือกระทำความผิดกฎระเบียบการใช้ป่าของชุมชน ซึ่งปัจจุบันพบว่าในหลาย ๆ หมู่บ้าน แม้จะเริ่มมีการอนุรักษ์ป่าไม้ในเขตชุมชนของตนเอง โดยมีการตั้งคณะกรรมการป่าไม้ มีการประกาศให้สมาชิกในหมู่บ้านทราบถึงนโยบายการอนุรักษ์ป่า และขอร้องให้ชาวบ้านไม่ลักลอบตัดไม้ แต่หลายหมู่บ้านก็ยังไม่ได้มีบทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิด หรือแม้จะมีแต่ก็มีได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่จะเป็นการบอกให้ชาวบ้านทราบในวันที่มีการ

ประชุมของหมู่บ้าน ซึ่งทำให้ไม่เข้าใจตรงกัน และเกิดความคลาดเคลื่อนของข้อมูล ดังเช่นที่ผู้วิจัยได้ประสบ ก็คือ จากการสัมภาษณ์กรรมการป่าไม้ แต่ละคนก็ให้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน โดยเฉพาะในด้านรายละเอียด เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากป่า และการลงโทษผู้กระทำผิด ทำให้ไม่ทราบจะยึดถือข้อมูลจากผู้ใดเป็นเกณฑ์ ซึ่งอาจทำให้ข้อมูลที่ได้รับไม่ตรงกับความเป็นจริงได้

2. ควรมีการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรให้ทั่วถึงทุกหมู่บ้าน เนื่องจากสมุนไพรมีประโยชน์หลายด้าน สมุนไพรหลายชนิด สามารถนำมาประกอบอาหารได้และนำมาเป็นยาได้ด้วย ได้แก่ มะกรูด สะเดา จั๊กเหล็ก รวมทั้งสมุนไพรที่หายากอีกหลายชนิด และควรมีป้ายบอกชื่อและสรรพคุณของสมุนไพรที่นำมาปลูกด้วย ซึ่งนอกจากจะเป็นความรู้ให้กับคนทั่วไปได้ทราบ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้แล้ว ก็ยังเป็นการส่งเสริมอาชีพของคนในชุมชนโดยการนำสมุนไพรมาสกัดเป็นยาแล้วนำไปจำหน่าย เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชนอีกทางหนึ่ง

3. จากนโยบายที่จะพัฒนาบริเวณ ป่าน้ำจ๋า อ่างเก็บน้ำแม่ริแม่สาร และดอยครกผี ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว นั้น ควรคำนึงถึงเรื่องการคงสภาพแวดล้อมให้เป็นธรรมชาติมากที่สุด เนื่องจากการจะพัฒนาให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว นั้น แม้จะมีข้อดีอยู่หลายประการ เช่น เป็นการสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชน เป็นการนำความเจริญทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ทำให้เกิดความสะดวกรสบายมากขึ้น ในการเดินทางไปยังบริเวณแหล่งท่องเที่ยว แต่หากพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยขาดความรอบคอบแล้ว อีกไม่นานสถานที่ที่กล่าวมาข้างต้นก็อาจจะกลายเป็นเหมือนสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งที่ประสบกับปัญหาสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป และขาดความเป็นเอกลักษณ์ และเสน่ห์ในตัวของมันเอง รวมทั้งอาจทำให้ชุมชนมีการพึ่งพาธุรกิจการท่องเที่ยวมากขึ้น จนไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้

4. ในบางหมู่บ้าน ที่มีพื้นที่ป่าไม้ที่กว้างขวางมาก เช่นหมู่บ้านจำขี้มด น่าจะมีการเพิ่มจำนวนกรรมการป่าไม้ เนื่องจากการสัมภาษณ์ และการสอบถามกรรมการป่าไม้ และประชาชนทั่วไป ได้กล่าวว่า พื้นที่ป่ามีบริเวณกว้างขวางมาก การดูแลรักษาไม่ทั่วถึง และปรากฏว่ามีการลักลอบตัดไม้กันอยู่เสมอ ซึ่งไม่สามารถจับผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ เนื่องจากจำนวนกรรมการป่าไม้ไม่เพียงพอที่จะดูแลป่าได้อย่างทั่วถึง ดังนั้น จึงควรมีการเพิ่มจำนวนกรรมการป่าไม้ให้มากขึ้น เพื่อให้สามารถดูแลป่าไม้ที่มีอยู่ได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

5. ควรมีการจัดกองทุนในระดับตำบล สำหรับการดูแลอนุรักษ์ป่า โดยการของบประมาณจากหน่วยงานของรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องป่าไม้ องค์กรบริหารส่วนตำบล และจากประชาชน ซึ่งกองทุนนี้ จะนำมาใช้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่า เช่น จัดซื้ออุปกรณ์ในการดับไฟป่า เพราะเมื่อเกิดไฟป่าขึ้น จะไม่สามารถใช้น้ำมาดับไฟป่าได้ เนื่องจากความยากลำบากในการขนน้ำเข้าไปในป่า ดังนั้นวิธีการดับไฟป่าจึงใช้แผ่นยางดับไฟ และไม้สำหรับฟาดไฟ

ซึ่งควรจะมีอุปกรณ์เตรียมพร้อมไว้ หากเกิดกรณีฉุกเฉินก็สามารถนำมาใช้ได้ทันที รวมทั้งอุปกรณ์ที่จำเป็นในการป้องกันไฟป่าก็ได้แก่คราด หรืออุปกรณ์ที่นำมาทำแนวกันไฟ ซึ่งจะเอาดินมากองเป็นแนวเพื่อป้องกันไฟป่าไม่ให้ลุกลาม นอกจากนี้ ก็ได้แก่ป้ายที่จะนำมาติดไว้บริเวณทางเข้าป่า ป้ายคำสอน คติ เตือนใจ ป้ายบอกชนิดของพันธุ์ไม้ในป่า เป็นต้น ตลอดจน ค่าใช้จ่ายในการทำพิธีกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าเช่น การทำบุญเลี้ยงผีฝ่าย การบวชป่า เป็นต้น

6. ควรมีการร่วมมือในการจัดการป่าไม้เป็นเครือข่ายระดับตำบล หรืออำเภอ รวมทั้งพื้นที่ที่มีเขตพื้นที่ป่าติดต่อกัน เนื่องจากจะส่งผลกระทบต่อกันทางด้านนิเวศวิทยา ดังนั้น การอนุรักษ์ป่าจะต้องกระทำอย่างทั่วถึง เพราะหากมีการรักษาป่ากันเพียงกลุ่มเดียว แต่อีกหลายกลุ่มมีการทำลายป่า ก็เป็นไปได้ยากที่สภาพป่าโดยรวมจะมีความอุดมสมบูรณ์ ดังนั้น จึงควรมีการร่วมมือกันระหว่างหมู่บ้านต่างๆ เป็นเครือข่ายระดับตำบล จะทำหน้าที่ประสานงานกับเครือข่ายป่าชุมชนของตำบลอื่น ที่มีอาณาเขตป่าติดต่อกัน ซึ่งจะเป็นทำให้การอนุรักษ์ป่าไม้มีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งเมื่อรวมตัวกันในระดับเครือข่ายแล้ว จะเป็นการเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น

7. ควรมีการส่งเสริม บทบาทของประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนให้มากขึ้น ซึ่งเมื่อมองภาพรวม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ยังอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะในขั้นตอนการวางแผน และขั้นตอนการประเมินผล ซึ่งพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ อยู่ในระดับต่ำ ดังนั้นจึงควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้มีบทบาทในการจัดการป่าของชุมชน อย่างแท้จริง

8. ควรมีการเจรจากันระหว่างภาครัฐ องค์กรเอกชนที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ และตัวแทนของชาวบ้าน เพื่อสร้างความเข้าใจและร่วมมือกันในการร่าง และแก้ไขพระราชบัญญัติป่าชุมชนโดยเร็ว โดยควรคำนึงถึง การให้สิทธิประชาชนในการดูแลรักษา จัดการ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรภายในท้องถิ่น ภายใต้จารีต และวัฒนธรรมที่หลากหลาย รวมทั้งเพื่อให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกับป่าได้ ตลอดจนเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจแก่ประชาชนให้สามารถจัดการกับผู้บุกรุกป่าได้ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มอำนาจให้กับกรรมการป่าไม้ในการลงโทษผู้กระทำผิด เพราะที่ผ่านมาผู้ที่กระทำผิดและถูกจับได้มักกล่าวว่า กรรมการป่าไม้ไม่มีอำนาจใดตามกฎหมายที่จะลงโทษผู้ที่ทำผิดกฎระเบียบการใช้ป่า หากมีพระราชบัญญัติป่าชุมชนที่ให้สิทธิกับตัวแทนของชุมชน องค์กรชุมชนในการลงโทษผู้ทำผิดกฎระเบียบการใช้ป่า จะทำให้องค์กรของชุมชนที่ดั่งขึ้นมีอำนาจและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

6.4.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้สนใจทำวิจัย

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแก่ผู้สนใจ ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ต่างกัน เช่น ตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค หรือแม้แต่ในพื้นที่ตำบลเดียวกัน แต่ต่างหมู่บ้าน เพราะบางหมู่บ้านนั้นมีพื้นที่ป่า แต่บางหมู่บ้าน ไม่มีพื้นที่ป่า ซึ่งปัจจัยด้านการมีพื้นที่อยู่ใกล้เขตป่า ก็เป็นปัจจัยที่น่าสนใจอันหนึ่งในการวัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้

2. ควรศึกษาเกี่ยวกับ พระราชบัญญัติป่าชุมชน ในระดับนโยบาย ถึง กระบวนการในการตัดสินใจของรัฐบาล ความพร้อมของแต่ละชุมชนในการจัดการทรัพยากร เนื่องจากในหลายชุมชน ยังขาดความพร้อม และขาดองค์การในการจัดการทรัพยากรภายในชุมชน โดยอาจต้องอาศัย ปัจจัยทางด้านความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกในชุมชน ซึ่งส่งผลต่อนโยบายในการให้สิทธิแก่ชุมชนในการดูแลรักษา จัดการทรัพยากรป่าไม้ และพระราชบัญญัติป่าชุมชน

3. การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนในด้านอื่น ๆ ได้แก่ การจัดการทรัพยากรน้ำ ที่ดิน ว่าภายในชุมชน มีการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ เหล่านี้ อย่างไร มีองค์กรใดบ้างที่เข้าร่วมจัดการทรัพยากรในชุมชน และการจัดการทรัพยากรจากองค์กรต่าง ๆ นั้น มีความขัดแย้ง หรือมีความร่วมมือกัน อย่างไรบ้าง